SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

IV. ÚS 195/03-28

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 22. januára 2004 v senáte zloženom z predsedu Jána Mazáka a zo sudcov Jána Auxta a Jána Lubyho v konaní o sťažnosti M. N., bytom K., zastúpenej advokátom JUDr. R. B., K., vo veci porušenia jej základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov ustanoveného v čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky postupom Okresného súdu Košice I v konaní vedenom pod sp. zn. 15 C 289/94 takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo M. N. na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky postupom Okresného súdu Košice I v konaní vedenom pod sp. zn. 15 C 289/94 p o r u š e n é b o l o .

2. Okresnému súdu Košice I p r i k a z u j e , aby v konaní vedenom pod sp. zn. 15 C 289/94 konal bez zbytočných prieťahov.

3. M. N. p r i z n á v a primerané finančné zadosťučinenie v sume 100 000 Sk (slovom Jednostotisíc slovenských korún), ktoré jej je Okresný súd Košice I p o v i n n ý vyplatiť do dvoch mesiacov od doručenia tohto nálezu.

4. Okresný súd Košice I j e p o v i n n ý uhradiť M. N. do 15 dní od doručenia tohto nálezu trovy konania vo výške 8 796 Sk (slovom Osemtisícsedemstodeväťdesiatšesť slovenských korún) na účet advokáta JUDr. R. B., K.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) uznesením sp. zn. IV. ÚS 195/03 z 29. októbra 2003 prijal podľa § 25 ods. 3 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavom súde“) na ďalšie konanie sťažnosť M. N., bytom K. (ďalej len „sťažovateľka“), ktorou namietala porušenie jej základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov upraveného v čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) postupom Okresného súdu Košice I (ďalej len „okresný súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 15 C 289/94.

Z prijatej sťažnosti vyplýva, že sťažovateľka podala 3. júna 1994 okresnému súdu žalobu, ktorou sa domáhala odstránenia neoprávnenej stavby. Keďže vo veci sa nekonalo, sťažovateľka podala listom zo 16. júla 2003 sťažnosť na prieťahy v konaní okresnému súdu, na ktorý jej odpovedal jeho predseda listom sp. zn. Spr 2393/03 z 25. augusta 2003 s tým, že sťažnosť uznal ako dôvodnú.

Sťažovateľka uviedla, že ku dňu podania sťažnosti ústavnému súdu nebolo vydané rozhodnutie vo veci samej.

Vo svojej sťažnosti sa sťažovateľka domáhala, aby ústavný súd podľa čl. 127 ústavy rozhodol, že postupom okresného súdu bolo porušené jej základné právo na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov zaručené v čl. 48 ods. 2 ústavy, a súčasne žiada, aby jej ústavný súd priznal primerané finančné zadosťučinenie v sume 200 000 Sk.

Predseda okresného súdu sa na základe výzvy ústavného súdu vyjadril k sťažnosti podaním sp. zn. Spr 2393/03 doručeným ústavnému súdu 19. decembra 2003, v ktorom sa okrem iného uvádza:

„Žaloba, ktorej predmetom konania je odstránenie stavby napadla na súd dňa 3. 6. 1994. Dňa 13. 7. 1994 súd doručil žalobu na vyjadrenie žalovanému. Dňa 17. 1. 2001 sa uskutočnilo pojednávanie, na ktorom bola vznesená požiadavka na pripustenie ďalšieho účastníka do konania, Mesto Košice a rozšírenie žalobného návrhu. Následne si súd vyžiadal od Okresného úradu Košice I, katastrálneho odboru LV č. 11648 kat. územia Košice - Sever identifikáciu parcely pôvodne vedenej vo vložke č. 1167 ako par. č. 10613/2 o výmere 970 m^2 a osvedčenie o dedičstve 28 D 1894/93 zo dňa 12. 5. 1997. Dňa 31. 7. 2002 súd rozhodol o procesných návrhoch uznesením č. k. 15 C 289/94-31 pripustil do konania na strane žalovaného Mesto Košice. Dňa 27. 6. 2003 súd požiadal Okresný úrad Košice I o zapožičanie spisového materiálu súvisiaceho s vyvlastnením predmetnej nehnuteľnosti.

Dňa 9. 10. 2003 bolo vo veci nariadené znalecké dokazovanie znalcom z odboru geodézie a kartografie, odvetvia geodézie, Ing. J. P., ktorého úkolom je vypracovanie geometrického plánu na parcelu 10613/2 zapísanú vo vložke 1167 o výmere 970 m^2. Znalecký posudok doposiaľ vypracovaný nebol.

Vzhľadom na skutočnosť, že vo veci nebolo doposiaľ rozhodnuté, považujem sťažnosť na prieťahy v konaní za dôvodnú. Tento stav je však zapríčinený predovšetkým objektívnymi skutočnosťami. Vec bola pôvodne pridelená na vybavenie JUDr. L. D. Po jeho preradení na Okresný súd Košice II prevzala predmetnú vec Mgr. G. F. Po jej preradení na Krajský súd v Košiciach bola vec pridelená JUDr. D. B.

Súhlasím od upustenia ústneho pojednávania podľa § 30 ods. 2 zák. č. 38/1993 Z. z.“

Ústavný súd so súhlasom účastníkov konania podľa § 30 ods. 2 zákona o ústavnom súde upustil v danej veci od ústneho pojednávania.

II.

Vychádzajúc z obsahu sťažnosti, vyjadrenia okresného súdu a zo spisu okresného súdu ústavný súd zistil nasledovný priebeh konania v predmetnej veci od podania žaloby okresnému súdu do 22. decembra 2003, keď bol ústavnému súdu doručený spis okresného súdu sp. zn. 15 C 289/94.

Žaloba sťažovateľky o odstránenie neoprávnenej stavby bola okresnému súdu doručená 3. júna 1994. Okrem tejto žaloby sú v spise okresného súdu zdokumentované z hľadiska posudzovania, či došlo k porušeniu sťažovateľkou označeného základného práva, tieto podstatné úkony:

- prípisom z 13. júla 1994 okresný súd vyzval sťažovateľku na predloženie potvrdenia o osobných, majetkových a zárobkových pomeroch,
- sťažovateľka potvrdenie predložila okresnému súdu 3. augusta 1994,
- dňa 14. augusta 2000 okresný súd nariadil pojednávanie na 8. november 2000,
- prípisom zo 17. októbra 2000 okresný súd oznámil zmenu termínu pojednávania na 17. január 2001,
- pojednávanie 17. januára 2001 okresný súd odročil na neurčito s tým, že sťažovateľka doručí v lehote 7 dní zmenu žaloby a okresný súd vyžiada súvisiaci dedičský spis a identifikáciu parcely, na ktorej je zriadená sporná stavba. Sťažovateľka súčasne požiadala, aby okresný súd do konania pripustil vstup mesta Košice ako žalovaného

v 2. rade,

- podaním doručeným okresnému súdu 25. januára 2001 sťažovateľka upresnila žalobný petit v tom z zmysle, aby súd alternatívne rozhodol o zriadení vecného bremena v prospech žalovaných v 1. a 2. rade za peňažnú náhradu vyčíslenú na základe znaleckého posudku,

- uznesením z 31. júla 2003 okresný súd pripustil, aby do konania na strane žalovaného pristúpil ďalší účastník – mesto Košice,

- na základe žiadosti z 20. augusta 2002 predložil 6. septembra 2002 Katastrálny úrad v Košiciach, Správa katastra Košice I, okresnému súdu vyžiadaný list vlastníctva,

- 11. septembra 2002 predložila sťažovateľka okresnému súdu potvrdenie o osobných, majetkových a zárobkových pomeroch na účely oslobodenia od platenia súdnych poplatkov,

- prípisom z 27. júna 2003 okresný súd požiadal Okresný úrad Košice I o predloženie spisového materiálu súvisiaceho s vyvlastnením predmetného pozemku,

- prípisom zo 17. júla 2003 Okresný úrad Košice I oznámil okresnému súdu, že požadovaný spisový materiál sa „v archíve okresného úradu nenachádza“,

- uznesením z 9. októbra 2003 okresný súd nariadil vo veci znalecké dokazovanie znalcom z odboru geodézie a kartografie.

III.

Ústavný súd rozhoduje podľa čl. 127 ods. 1 ústavy o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Sťažovateľka sa svojou sťažnosťou domáhala vyslovenia porušenia základného práva upraveného v čl. 48 ods. 2 ústavy, podľa ktorého „Každý má právo, aby sa jeho vec verejne prerokovala bez zbytočných prieťahov...“.

Ústavný súd pri rozhodovaní o sťažnostiach namietajúcich porušenie základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy vychádza zo svojej ustálenej judikatúry, v súlade s ktorou „Odstránenie stavu právnej neistoty je podstatou, účelom a cieľom práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov“ (napr. IV. ÚS 59/03), pričom „tento účel možno dosiahnuť zásadne až právoplatným rozhodnutím. Nepostačuje, že štátny orgán vo veci koná“

(I. ÚS 76/03, II. ÚS 157/02). K vytvoreniu „stavu právnej istoty preto dochádza až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iného štátneho orgánu“ (napr. III. ÚS 127/03).

Preto je základnou povinnosťou súdu a sudcu zabezpečiť taký procesný postup v súdnom konaní, ktorý čo najskôr odstráni stav právnej neistoty, kvôli ktorému sa účastník obrátil na súd so žiadosťou o jeho rozhodnutie.

Táto povinnosť súdu a sudcu vychádza z § 6 Občianskeho súdneho poriadku (ďalej len „OSP“), ktorý súdom prikazuje, aby v súčinnosti so všetkými účastníkmi konania postupovali tak, aby ochrana ich práv bola rýchla a účinná, ďalej z § 100 OSP, podľa ktorého akonáhle sa konanie začalo, postupuje v ňom súd zásadne bez ďalších návrhov tak, aby vec bola čo najrýchlejšie prejednaná a rozhodnutá.

Sudca je podľa § 117 ods. 1 OSP povinný robiť vhodné opatrenia, aby sa zabezpečilo splnenie účelu pojednávania a úspešné vykonanie dôkazov. Ďalšia významná povinnosť pre sudcu vyplýva z § 119 ods. 1 OSP, podľa ktorého sa pojednávanie môže odročiť len z dôležitých dôvodov, ktoré sa musia oznámiť. Ak sa pojednávanie odročuje, predseda senátu spravidla oznámi deň, keď sa bude konať nové pojednávanie.

Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní došlo k zbytočným prieťahom v konaní, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, v súlade so svojou doterajšou judikatúrou (I. ÚS 20/02, I. ÚS 41/02, III. ÚS 111/02, IV. ÚS 74/02) ústavný súd zohľadňuje tri základné kritériá, ktorými sú právna a faktická zložitosť veci, o ktorej súd rozhoduje (1), správanie účastníka súdneho konania (2) a postup samotného súdu (3).

1. Predmetom konania pred okresným súdom je žaloba, ktorou sa sťažovateľka (v procesnom postavení žalobkyne) domáhala odstránenia neoprávnenej stavby, resp. alternatívne zriadenia vecného bremena za náhradu v prospech žalovaných v 1. a 2. rade. Toto konanie by mohlo byť najmä vzhľadom na nutnosť nariadenia znaleckého dokazovania považované za fakticky zložitejšie. Vzhľadom na úplnú nečinnosť okresného súdu v trvaní 73 mesiacov v období špecifikovanom v ďalšej časti toho nálezu (v rámci

vyhodnocovania kritéria postupu okresného súdu) nepovažoval ústavný súd za potrebné zaoberať sa možným vplyvom tohto kritéria na doterajšiu dĺžku konania. Vec nie je však právne zložitá, pretože výklad a používanie platnej právnej úpravy sú stabilizované v judikatúre vyšších súdov. Napokon, predseda okresného súdu sa vo vyjadrení k sťažnosti doručenom ústavnému súdu 19. decembra 2003 tiež nezmienil o tom, že by v danom prípade mohlo ísť o konanie, ktoré je z hľadiska právnej alebo faktickej stránky zložité.

2. Ďalším kritériom, použitím ktorého ústavný súd zisťoval existenciu zbytočných prieťahov v napadnutom konaní, bolo správanie sťažovateľky ako účastníčky súdneho konania. V priebehu konania sťažovateľka upravila návrh na rozhodnutie vo veci samej o eventualitu zriadenia vecného bremena v prospech žalovaných v 1. a 2. rade za náhradu. Podľa názoru ústavného súdu sa nedá tento zákonom dovolený procesný úkon (§ 95 OSP) považovať za takú okolnosť, ktorá by mohla významnejším spôsobom ovplyvniť postup okresného súdu.

V súhrne možno správanie sťažovateľky hodnotiť ako také, ktoré neprispelo žiadnym spôsobom k predĺženiu celkovej doterajšej doby konania. To netvrdí ani okresný súd vo svojom stanovisku k sťažnosti.

3. Pokiaľ ide o postup okresného súdu v posudzovanom konaní, prihliadal ústavný súd na ustanovenie § 100 ods. 1 OSP, podľa ktorého len čo sa konanie začalo, postupuje v ňom súd i bez ďalších návrhov tak, aby vec bola čo najrýchlejšie prejednaná a rozhodnutá.

Z analýzy dosiaľ vykonaných úkonov súdu vyplýva, že súd bol v spore sťažovateľky v podstate nečinný. Nečinnosť súdu charakterizuje konanie vedené pod sp. zn. 15 C 289/94 ako celok, a preto nemá význam hodnotiť sporadické úkony súdu (nariadenie pojednávania po 6 rokoch, znaleckého dokazovania po 9 rokoch atď.)

Existenciu zbytočných prieťahov v konaní spôsobených nečinnosťou potvrdil aj predseda okresného súdu vo svojom vyjadrení k sťažnosti z 18. decembra 2003. Obranu okresného súdu spočívajúcu v personálnych problémoch, ktoré by mali byť objektívnou

príčinou spôsobujúcou prieťahy v konaní, ústavný súd neakceptoval. Podľa ustálenej judikatúry ústavného súdu (napr. II. ÚS 52/99, I. ÚS 35/03) nadmerné množstvo vecí, v ktorých štát musí zabezpečiť konanie, ako aj skutočnosť, že Slovenská republika nevie alebo nemôže v čase konania zabezpečiť primeraný počet sudcov alebo ďalších zamestnancov na súde, ktorý oprávnený subjekt požiadal o odstránenie svojej právnej neistoty, nemôžu byť dôvodom na zmarenie uplatnenia práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov a v konečnom dôsledku nezbavujú štát zodpovednosti za pomalé konanie spôsobujúce zbytočné prieťahy v súdnom konaní.

Celková doba zbytočných prieťahov v konaní je 7 rokov a 7 mesiacov. Vychádzajúc z uvedeného dospel ústavný súd k názoru, že doterajším postupom okresného súdu v konaní, ktoré je na ňom vedené pod sp. zn. 15 C 289/94, došlo k zbytočným prieťahom, a tým aj k porušeniu základného práva sťažovateľky podľa čl. 48 ods. 2 ústavy.

Pretože ústavný súd zistil porušenie základného práva sťažovateľky na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy okresným súdom, prikázal mu, aby vo veci konal bez zbytočných prieťahov a odstránil tak stav právnej neistoty, v ktorej sa nachádza sťažovateľka domáhajúca sa rozhodnutia súdu vo svojej veci.

IV.

Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy „Ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie“.

Podľa § 50 ods. 3 zákona o ústavnom súde „Ak sa sťažovateľ domáha primeraného finančného zadosťučinenia, musí uviesť rozsah, ktorý požaduje, a z akých dôvodov sa ho domáha“. Z ustanovenia § 56 ods. 4 zákona o ústavnom súde vyplýva, že primerané finančné zadosťučinenie má povahu náhrady nemajetkovej ujmy vyjadrenej v peniazoch. Podľa ods. 5 citovaného zákonného ustanovenia ak ústavný súd rozhodne o priznaní primeraného finančného zadosťučinenia, orgán, ktorý základné právo alebo slobodu porušil,

je povinný ho vyplatiť sťažovateľovi do dvoch mesiacov od právoplatnosti rozhodnutia ústavného súdu.

Sťažovateľka vo svojej sťažnosti žiadala aj o priznanie primeraného finančného zadosťučinenia vo výške 200 000 Sk z dôvodov uvedených vo svojej sťažnosti.

Podľa názoru ústavného súdu prichádza v tomto prípade do úvahy priznanie primeraného finančného zadosťučinenia, ktoré je peňažnou protihodnotou utrpenej nemajetkovej ujmy (napr. I. ÚS 15/02, IV. ÚS 84/02).

Pri určení výšky primeraného finančného zadosťučinenia ústavný súd vychádzal zo zásad spravodlivosti aplikovaných Európskym súdom pre ľudské práva, ktorý spravodlivé finančné zadosťučinenie podľa čl. 41 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd priznáva so zreteľom na konkrétne okolnosti prípadu.

Vzhľadom na celkovú doterajšiu dĺžku konania okresného súdu v právnej veci sťažovateľky, ktorá je na ňom vedená pod sp. zn. 15 C 289/94, konkrétne na okolnosti prípadu, najmä dlhodobú nečinnosť okresného súdu, ako aj so zreteľom na skutočnosť, že vo veci nebolo ku dňu vydania tohto nálezu meritórne rozhodnuté, pričom vec nie je v štádiu, v ktorom by bolo možné predpokladať jej skoré právoplatné skončenie, považoval ústavný súd priznanie sumy 100 000 Sk za primerané finančné zadosťučinenie podľa § 50 ods. 3 zákona o ústavnom súde.

Ústavný súd napokon rozhodol aj o úhrade trov konania sťažovateľky, ktoré jej vznikli v dôsledku právneho zastúpenia pred ústavným súdom advokátom JUDr. R. B., uplatnených v podaní z 20. januára 2004, ktoré vyčíslil v sume 12 810 Sk za tri úkony právnej pomoci, každý vo výške 4 270 Sk a trikrát režijný paušál, t. j. spolu v sume 13 194 Sk. Úhradu priznal za dva úkony právnej služby v súlade s § 1 ods. 3, § 13 ods. 8, § 16 ods. 1 písm. a) a c) a § 25 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 163/2002 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb. Ústavný súd pri priznaní trov konania vychádzal z výšky priemernej mesačnej mzdy

zamestnanca hospodárstva Slovenskej republiky za I. polrok 2002, ktorá bola 12 811 Sk. Úhrada bola priznaná v celkovej výške 8 796 Sk za 2 úkony po 4 270 Sk a 2 x 128 Sk režijný paušál. Za podanie právneho zástupcu sťažovateľky z 13. januára 2004, ktorým sa vyjadril k stanovisku okresného súdu po prijatí sťažnosti na ďalšie konanie, ústavný súd so zreteľom na jeho obsah odmenu nepriznal. Právny zástupca sťažovateľky sa v ňom totiž ústavnoprávnou stránkou veci nezaoberal.

Náhradu trov konania je okresný súd povinný zaplatiť na účet právneho zástupcu sťažovateľky (§ 31a zákona o ústavnom súde v spojení s § 149 OSP).

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 22. januára 2004